

Nr 222.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1947/48 till utbildning av tandläkare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkt 82, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1947/48 beräkna

dels till Tandläkarinstitutet: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor;

dels till Tandläkarinstitutet: Omkostnader ett förslagsanslag av 450 000 kronor;

dels till Tandläkarinstitutet: Nyanskaffning och underhåll av utrustning vid tandläkarinstitutet i Stockholm ett reservationsanslag av 106 000 kronor;

dels till Tandläkarinstitutet: Provisoriska anordningar för tandläkarutbildning ett förslagsanslag av 222 000 kronor;

dels till Tandläkarinstitutet: Utrustning för tandläkarinstitutet i Malmö ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

dels ock till Anordnande av utbildning för tandtekniker ett reservationsanslag av 47 100 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 253 framlagt de förslag i ämnet, som närmare framgå av den följande redogörelsen.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels en inom andra kammaren av herr Fagerholm m. fl. väckt motion (II: 468), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att avdelningssköterska vid tandläkarinstitutet erhåller följande lönegradsplacering: på tandkirurgisk avdelning samt avdelning för karieslära och protesavdelning en lönegrad över avdelningssköterska vid statligt undervisningssjukhus; på avdelning för röntgendiagnostik och intermedicinsk avdelning samt avdelning för barn-tandvård och allmän mottagningsavdelning samma lönegrad som avdelningssköterska vid statligt undervisningssjukhus; att operationssköterska på tandkirurgisk avdelning placeras i samma lönegrad som avdelningssköterska å statligt undervisningssjukhus; samt att anslag till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal vid tandläkarinstitutet i Malmö utgår med erforderligt belopp till avlöning av tre avdelningssköterskor i lönegrad Eo 9 samt en sjuksköterska i lönegrad Eo 8,

dels ock två likalydande motioner. väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lundgren* och *Karl Johansson* (I: 319) och den andra inom andra kammaren av herr *Skoglund* i Umeå *m. fl.* (II: 473), i vilka hemställts, att riksdagen vid besvarandet av Kungl. Maj:ts proposition nr 253 ville beakta de av motionärerna anförda synpunkterna.

Beträffande innehållet i nämnda motioner hänvisas, i den mån detsamma ej framgår av den följande redogörelsen, till motionerna II: 468 och II: 473.

Till behandling i nu ifrågavarande sammanhang föreligga

dels framställning från tandläkarinstitutets i Stockholm lärarråd angående anslag för institutets verksamhet för budgetåret 1947/48,

dels 1944 års tandläkarutbildningssakkunnigas den 10 december 1946 avgivna betänkande i fråga om hjälpkrafterna i tandvårdsarbetet (Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m., del II; stat. off. utr. 1946: 87),

dels samma sakkunnigas den 20 januari 1947 avgivna betänkande angående tandläkarinstitutens organisation m. m. (Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m., del III; stat. off. utr. 1947: 9),

dels ock samma sakkunnigas skrivelser den 15 mars 1947 angående anslag för budgetåret 1947/48 till tandläkarinstitutet i Stockholm och Malmö.

I ärendet hava yttranden avgivits av de medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund, lärarkollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, tandläkarinstitutets i Stockholm lärarråd, kanslern för rikets universitet, medicinalstyrelsen, länsstyrelserna i Göteborg och Malmö, som inhämtat yttranden från stadsfullmäktige i respektive städer, överstyrelsen för yrkesutbildning, statens arbetsmarknadskommission, statskontoret, allmänna lönenämnden, riksräkenskapsverket och byggnadsstyrelsen samt norrlandskommittén och 1946 års folktandvårdssakkunniga ävensom styrelsen för svenska landstingsförbundet, styrelsen för svenska stadsförbundet, svenska tandläkaresällskapet och Sveriges tandläkareförbund gemensamt, svenska läkaresällskapet, Sveriges läkarförbund, svenska tandteknikerförbundet, svenska tandsköterskeförbundet, tandläkarinstitutets i Stockholm icke-ordinarie lärares förening, Sveriges förenade studentkårer, odontologiska föreningen vid tandläkarinstitutet i Stockholm och Sveriges dentallaboratorieägareförening, varjämte laboratorn G. Herulf och tandläkaren L. Åkerblom inkommit med skrifter.

I detta sammanhang har departementschefen anmält, att Göteborgs och Bohus läns landsting i en till Kungl. Maj:t inkommen skrift anhållit, att åtgärder måtte vidtagas för inrättande av ett tandläkarinstitut även i Göteborg.

Departementschefen har till en början (avdelning I, s. 3—8 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 25 april 1947) lämnat en redogörelse för tandläkarutbildningsfrågornas nuvarande läge, till vilken här torde få hänvisas.

I. Tandläkarinstitutens yttre organisation.

1944 års tandläkarutbildningssakkunniga ha — efter att först ha lämnat en översikt över bestämmelserna angående organisationen vid universitetet och högskolorna — uttalat, att följande tre huvudalternativ synas möjliga i fråga om tandläkarinstitutens organisation, nämligen

att tandläkarinstitutet förbindas organisatoriskt med universitet eller medicinsk högskola (*alternativ I*),

att tandläkarinstitutet organiseras såsom självständiga högskolor eller institut och stå under överstyrelse av kanslern för rikets universitet samt i övrigt styras av ett lärarkollegium (*alternativ II*), samt

att tandläkarinstitutet organiseras såsom självständiga högskolor eller institut med en särskild styrelse, varvid denna antingen kan omhänderha hela förvaltningen eller dela denna med kanslersämbetet så att styrelsen har den ekonomiskt-administrativa förvaltningen och kanslersämbetet förvaltningen i fråga om forskningen och undervisningen (*alternativ III*).

De sakkunniga ha framhållit, att nämnda schematiska indelning kan tillämpas så, att man väljer samma organisationsform för samtliga tandläkarinstitutet eller för vart och ett av dessa väljer den, som från föreliggande olika förutsättningar synes vara den bästa. De sakkunniga ha därför diskuterat *dels* fördelar och nackdelar av här angivna huvudalternativ med den utgångspunkten att det gäller att finna den bästa gemensamma organisationsformen, *dels ock* problemet, huruvida det av praktiska skäl är nödvändigt eller icke att organisationsfrågan löses på samma sätt för de olika tandläkarinstitutet.

För egen del ha tandläkarutbildningssakkunniga, enär odontologin måste anses såsom en gren av medicinen, ansett uppenbart, att den odontologiska undervisningen bör så organiseras, att den vinner en nära anknytning till de medicinska högskolorna. De sakkunniga ha därför föreslagit, att *forskningen och undervisningen* i den medicinska disciplin, som bildas av de odontologiska ämnena, anförtros åt en särskild odontologisk avdelning av medicinska fakulteten vid universitetet i Lund, såvitt angår tandläkarinstitutet i Malmö, och åt en särskild odontologisk avdelning vid karolinska institutet, såvitt angår tandläkarinstitutet i Stockholm. Avdelningen bör utgöras av professorerna i de odontologiska ämnena jämte tre andra till fakulteten resp. karolinska institutet hörande, genom val med slutna sedlar för tre år i sänder utsedda professorer. Med hänsyn dels till omfattningen och beskaffenheten av de ekonomiska förvaltningsuppgifter, som ifrågakomma vid ett tandläkarinstitut, dels till den nära anknytning tandläkarinstitutet torde komma att få till folktandvården ha de sakkunniga emellertid för-

ordad, att tandläkarinstitutens *ekonomiska förvaltning* skiljes från respektive universitets och karolinska institutets ekonomiska administration och omhänderhaves av en särskild ekonominämnd, i vilken, såvida institutet deltar i folk tandvården, ingår representant för den kommun, inom vilken institutet är beläget.

Ledamöterna av de sakkunniga *von Hofsten, Lindbärg, Pålsson* och *Wikblad* ha i ett *särskilt yttrande* förklarad, att de icke kunnat biträda sakkunnigmajoritetens förslag, i vad gäller tandläkarinstitutens administration och organisation. De ha i stället förordat, att i vart fall för närvarande, då hinder ansetts föreligga för att odontologin skulle kunna bilda egen universitets-fakultet, tandläkarinstitutet böra organiseras såsom självständiga högskolor, vilka, i vad gäller forskning och undervisning, lämpligen kunna i de delar, där kanslersämbetets medverkan kan befinnas påkallad, sortera under kanslersämbetet, men i övrigt, i vad gäller den administrativa-ekonomiska ledningen och tillsynen, förvaltas vart och ett av en särskild styrelse. Enligt reservanternas mening synes odontologin vid sådant förhållande utåt få en självständigare och mera jämbördig ställning, än om tandläkarinstitutens professorer skulle hänföras till en avdelning av medicinska fakulteten i Lund respektive karolinska institutet med avvikande befogenheter i förhållande till övriga fakultetsledamöter.

Emot sakkunnigmajoritetens förslag ha starka erinringar framförts i de flesta *remissyttrandena*. *Lärarkollegiet vid karolinska institutet* har i vad avser tandläkarinstitutet i Stockholm avstyrkt förslaget, som enligt kollegiets uttalanden skulle medföra, att karolinska institutet utåt finge bära ansvaret för vad som tilldroge sig vid tandläkarinstitutet, trots att kollegiet komme att få ett mycket litet realinflytande på dettas skötsel. Kollegiet har funnit det ur alla synpunkter bättre, att tandläkarinstitutet i Stockholm organisatoriskt helt frigöres från karolinska institutet och upprättas såsom en självständig högskola. I varje fall har kollegiet bestämt motsatt sig, att de medicinska professorerna skola åläggas att vara medlemmar av en odontologisk avdelning. *Kanslern* har förordat, att tandläkarinstitutet i Stockholm organiseras såsom en fristående skola under kanslerns överstyrelse, medan tandläkarinstitutet i Malmö syntes böra organiseras i huvudsak på sätt de sakkunniga förordat.

Medicinalstyrelsen och *tandläkarorganisationerna* ha anslutit sig till reservanternas mening.

Departementschefen har av närmare anförda skäl (s. 20—22) icke ansett vare sig alternativ I eller alternativ III erbjuda en ur olika synpunkter ändamålsenlig lösning av tandläkarinstitutens organisationsfråga. Han har därför ansett sig böra förorda, att dessa institut organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas alternativ II, d. v. s. såsom självständiga högskolor under ledning av rektor och lärarkollegium samt under överin-

seende av universitetskanslern. Departementschefen har vidare anfört bland annat följande.

Genom kanslersämbetets förmedling erhålles den anknytning till universitetsorganisationen, som jag finner betydelsefull. Denna anknytning blir dock icke lika stark som enligt alternativ I och icke heller vinnes den i och för sig önskvärda kontakt med den praktiska tandvårdsverksamheten utanför tandläkarinstitutet, som torde ha varit huvudsyftet för dem som förordat alternativ III. Enligt mitt förmenande kunna emellertid även vid en lösning enligt alternativ II genom vidtagande av vissa åtgärder åvägabringas såväl en förstärkt anknytning till de medicinska vetenskaperna som en närmare kontakt med den praktiska tandvårdsverksamheten. Jag erinrar i detta avseende om att medicinalstyrelseutredningen i sitt betänkande (SOU 1946: 20) ifrågasatt, huruvida icke en organiserad form för överläggningar borde skapas mellan representanter för medicinalstyrelsen och den praktiska sjukvården utanför undervisningssjukhusen, å ena, samt vederbörande universitetsmyndigheter, å andra sidan, i syfte att belysa av utvecklingen på hälso- och sjukvårdens område aktualiserade behov beträffande undervisningens planläggning och utformning. Enligt utredningens mening skulle detta eventuellt kunna ske genom att vid universitetskanslerns sida ställdes en av Kungl. Maj:t utsedd nämnd, bestående av representanter för de medicinska fakulteterna, karolinska institutet, medicinalstyrelsen och tjänsteläkarorganisationerna. Sedan kanslern — efter hörande av vederbörande universitetsmyndigheter — tillstyrkt, att åtgärder vidtagas för att till skapa en dylik instans, har ärendet remitterats till medicinalstyrelsen. I syfte att åvägabringa den nu i samband med tandläkarinstituts organisation aktuella förstärkta anknytningen till de medicinska vetenskaperna och den närmare kontakten med den praktiska tandvårdsverksamheten anser jag, att i en eventuell dylik nämnd böra ingå även en eller flera representanter för tandvården. Min avsikt är att så snart sig göra låter ånyo anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t. I detta sammanhang vill jag framhålla, att universitetskanslersämbetet på grund av den ökande verksamheten vid de under ämbetet lydande läroanstalterna under senare år blivit alltmer arbetstyngt. En snar förstärkning av arbetskrafterna torde därför vara ofrånkomlig. Det är uppenbart, att behovet av en dylik förstärkning blir än mer trängande, när ämbetet skall omhändera överledningen även av den successivt sväljande organisationen för tandläkarutbildning. Det är min avsikt att i sinom tid upptaga denna fråga till närmare övervägande.

Vid tandläkarinstitutet i Stockholm synes den nya administrativa organisationen lämpligen böra genomföras från ingången av läsåret 1947/48 (den 1 september 1947). Dock bör den befattning med institutets ekonomiska angelägenheter, som nu åvilar kamreraren vid karolinska institutet, fortsätta tills vidare under budgetåret 1947/48. Vidare böra nu gällande föreskrifter för avläggande av tandläkarkandidatexamen vid karolinska institutet och medicinska fakulteten i Lund tillämpas även under nämnda budgetår. I fråga om det blivande tandläkarinstitutet i Malmö bör beslut om organisationen meddelas att gälla från den 1 januari 1948. Vissa tillfälliga anordningar synas emellertid behöva genomföras vid detta institut. De provisoriska anordningarna för tandläkarutbildning i Malmö synas liksom för närvarande böra stå under ledning av lärarrådet vid institutet i Stockholm.

Departementschefen har vidare i detta sammanhang upptagit till behandling vissa specialfrågor — nämligen lärarkollegiernas vid tandläkarinstitutet sammansättning m. m., den ekonomiska förvaltningen vid institutet samt vissa provisoriska anordningar vid det blivande tandläkarinstitutet i Malmö. Beträffande vad departementschefen därtutinnan anfört och föreslagit torde få hänvisas till statsrådsprotokollet, s. 23—26.

Personalorganisationen.

Ett nära samband råder givetvis mellan studieplanen för tandläkarutbildningen och behovet av personal vid tandläkarinstitutet. I propositionen 1946: 241 framlades förslag till studieordning för tandläkarutbildningen, i huvudsak överensstämmande med en av landshövdingen P. C. Jonsson inom ecklesiastikdepartementet verkställd överarbetning av ett av tandläkarutbildningssakkunniga utarbetat förslag till femårig ny studieplan. I skrivelserna 1946: 454 i anledning av propositionen anmälde sedermera riksdagen, att utredningsmannens förslag innebure en lösning av förevarande spörsmål, som i princip borde godtagas. Riksdagen förklarade sig dock härvid förutsätta, att Kungl. Maj:t, innan den nya studieplanen fastställdes, låte verkställa ytterligare undersökning med avseende å möjligheterna att nedbringa studietiden under den av utredningsmannen angivna. Sedan landshövding Jonsson förordnats att verkställa den av riksdagen begärda ytterligare undersökningen och framlagt förslag i ämnet, ha tandläkarutbildningssakkunniga med beaktande av de av Jonsson framlagda utredningsresultaten avgivit slutliga förslag till studieplan för tandläkarutbildningen, varefter kanslern för rikets universitet efter av Kungl. Maj:t erhållet bemyndigande den 7 mars 1947 fastställt studieplan för tandläkarkandidat- och tandläkar-examina i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag att tillämpas successivt från och med höstterminen 1947.

På grundval av det sålunda framlagda, sedermera fastställda förslaget till studieplan ha tandläkarutbildningssakkunniga i sitt betänkande om tandläkarinstitutens organisation avgivit förslag till personalorganisation för tandläkarutbildningen.

A. Den prekliniska undervisningen.

Departementschefen har härom anfört följande.

De överläggningar, som landshövding Conrad Jonsson våren 1946 förde med representanter för karolinska institutet, resulterade i stort sett i, att enighet uppnåddes om att preklinisk undervisning för tandläkarstuderande kunde förläggas till detta instituts nya institutionsbyggnader utan andra lokala anordningar än som sedermera beslutats. Under det utredningsarbete,

som bedrivits av de medicinska högskolornas organisationskommitté rörande den medicinska forskningens och undervisningens organisation, ha sedan dess nya synpunkter gjorts gällande. I enlighet härmed ha tandläkarutbildningssakkunniga föreslagit en utökad lärarorganisation för den prekliniska undervisningen för tandläkarstuderande. Lärarkollegiet vid karolinska institutet har vidare för sin del bestämt hävdad att, om medicinens egna utrymmesbehov skulle kunna tillgodoses, institutionslokalerna icke vore tillräckliga, därest preklinisk undervisning enligt de sakkunnigas förslag skulle förläggas till institutet. Även medicinska fakulteten i Lund har understrukt behovet av utökade lokaler. Under sådana omständigheter finner jag det för egen del icke möjligt att redan nu taga slutlig ställning till spørgsmålet om den prekliniska undervisningens organisation.

Jag erinrar i detta sammanhang, att den nya femåriga studieplanen för tandläkarutbildningen fastställts att träda i tillämpning successivt från och med höstterminen 1947. Avsikten har sålunda varit, att den av de sakkunniga föreslagna organisationen för den prekliniska undervisningen (första årets studier) skulle genomföras från och med budgetåret 1947/48. I avvaktan på resultatet av den ytterligare utredning av hithörande spørgsmål, som synes ofrånkomlig, måste en tillfällig anordning vidtagas, om icke avbrott i tandläkarexaminationen skall uppstå framdeles. En utväg vore att uppskjuta genomförandet av den nya studieplanen ett år och under detta år anordna den prekliniska undervisningen enligt hittillsvarande studieplan. Med hänsyn till bristerna i den nuvarande studieordningen ej minst ur folk-tandvårdens synpunkt anser jag mig dock icke vilja i första hand förorda denna utväg. I stället synes såsom från början avsetts den nya studieplanen böra tillämpas från och med nästa termin, dock med den tillfälliga ändringen, att undervisningen i de prekliniska huvudämnena samt i speciell tandhistologi och allmän bakteriologi begränsas till de i dessa ämnen enligt studieplanen ingående föreläsningarna och demonstrationerna under det att de praktiska övningarna, dissektionerna och laborationerna bortfalla. Där- emot kan undervisningen i speciell tandanatomi och propedeutisk bettlära redan nu helt ordnas enligt den nya studieplanen, då denna undervisning skall vara förlagd till tandläkarinstitutet. Mitt förslag innebär, att den prekliniska undervisningen vid såväl karolinska institutet som Lunds universitet tillfälligt begränsas till i huvudsak samma omfattning som enligt nu gällande studieplan eller till enbart föreläsningar och demonstrationer, varvid antalet föreläsningstimmar i huvudsak bör överensstämma med nu gällande ordning. För undervisningens genomförande i de ämnen, vari sådan begränsning äger rum, erfordras liksom hittills allenast kursgivare, till vilket vederbörande professor eller annan lämplig person bör förordnas. Liksom nu bör professorerna ha ansvaret för undervisningens genomförande. Kursgivarna böra tillerkännas arvoden, beräknade efter samma grunder som under innevarande budgetår.

Den i det föregående förutsatta utredningen torde i främsta rummet böra avse frågan, i vilken mån den upprustning av den medicinska forskningens och undervisningens resurser, som jag i annat sammanhang ämnar tillstyrka, kan lägga hinder i vägen för ett inrymmande av ifrågavarande prekliniska undervisning i de nya institutionslokalerna vid karolinska institutet samt vilka organisatoriska och andra åtgärder, som kunna vara påkallade för att samordna denna undervisning med verksamheten i övrigt vid institutet. En motsvarande undersökning torde böra göras jämväl beträffande medicinska

fakulteten i Lund. En översyn synes behöflig jämväl av den föreslagna lärarorganisationen med beaktande av eventuellt förefintliga möjligheter till begränsningar. I detta sammanhang vill jag fästa uppmärksamheten på att nuvarande möjligheter för tandläkarinstitutens olika förvaltningsorgan att utöva ledning och kontroll över denna till andra akademiska läroanstalter förlagda undervisning och den därtill knutna relativt stora lärarpersonalen äro begränsade. Det kan därför ifrågasättas, om icke ledningen och ansvaret för denna undervisning borde helt förläggas till karolinska institutet respektive medicinska fakulteten i Lund. Utan att taga någon ställning i frågan förutsätter jag, att jämväl detta och därmed sammanhörande spörsmål beaktas vid utredningen.

B. Den propedeutiska och kliniska undervisningen.

Tandläkarutbildningssakkunnigas förslag innebära i viss utsträckning ändrade anställnings- och tjänstgöringsvillkor för den till tandläkarinstitutet knutna personalen för den propedeutiska och kliniska undervisningen ävensom en väsentlig utökning av denna personal främst med hänsyn till de med den nya femåriga studieplanen förenade behoven.

Det må erinras, att övergången till den nya studieplanen är avsedd att ske successivt och att därför även behovet av ökad personal kommer att framträda efter hand. Någon definitiv ställning till den slutliga personalorganisationen behöver därför ej ske nu.

1. Olika slag av befattningshavare.

a) Lärarpersonal.

Lärarpersonalen för den propedeutiska och kliniska undervisningen för tandläkarstuderande utgöres av professorer, laboratorer, avdelningstamläkare, assistenter och amanuenser. Någon ändring härutinnan föreslås icke av de sakkunniga, som förorda, att därutöver ett antal till tandläkarinstitutet knutna docentstipendier inrättas.

Departementschefen har under förevarande avsnitt huvudsakligen uppehållit sig vid frågan om kompetensfordringarna för erhållande av professor och undervisningsskyldigheten för professorerna samt frågan om löneställningen och tjänstgöringsförhållandena för laboratorerna. Beträffande vad departementschefen härutinnan anfört och föreslagit torde få hänvisas till statsrådsprotokollet, s. 41—50.

b) Sköterske- och laboratoriepersonal.

Sköterske- och laboratoriepersonalen vid tandläkarinstitutet i Stockholm utgöres av avdelningssköterskor, tandsköterskor, kontrollbiträden, tekniska biträden, kliniskt biträde, preparatris, tandtekniker och sköterskebiträde. De sakkunniga föreslå, att vid tandläkarinstitutet skola finnas de olika slags hithörande befattningar, som framgå av det följande.

Avdelningssköterskor m. m.

För närvarande finnas vid tandläkarinstitutet i Stockholm fem avdelningssköterskor, nämligen på tandfyllningsavdelningen, protesavdelningen, tandkirurgiska avdelningen och röntgenavdelningen samt en gemensam för ortodonti- och barntandvårdsavdelningarna. Fyra avdelningssköterskor äro placerade i lönegrad A 7 och en i lönegrad Eo 7.

De sakkunniga ha i sitt betänkande lämnat en närmare redogörelse för avdelningssköterskornas åligganden samt i övrigt anfört bland annat följande.

Tandläkarinstitutets lärarråd har i remissyttrande över betänkande med utredning och förslag angående löneställningen för viss statsanställd sjukvårds- och ekonomipersonal m. m. (SOU 67:1946) den 29 oktober 1946 framhållit, att de angivna arbetsuppgifterna totalt ställa större krav på avdelningssköterskornas kompetens bland annat såsom arbetsledare och i fråga om omdöme än vad som i regel är fallet beträffande avdelningssköterska å sjukhus. De sakkunniga vilja för sin del betona, att effektiviteten i tandläkarinstitutens patientvårdande verksamhet, särskilt vid deras inordnande i folktandvården, i icke ringa grad blir beroende av avdelningssköterskornas förmåga att skapa ordning och arbetsintensitet i elevernas och tandsköterskornas dagliga verksamhet på de olika avdelningarna.

Beträffande kompetensfordringar och löneställning föreslå de sakkunniga,

att avdelningssköterska på tandkirurgisk avdelning samt avdelningar för karieslära och proteslära bör ha utbildning både som tandsköterska och sjuksköterska, varvid avdelningssköterska på tandkirurgisk avdelning därjämte bör ha tjänstgjort såsom operationssköterska, ävensom placeras i lönegrad A 9,

att sköterska på avdelningen för röntgendiagnostik och den internmedicinska mottagningsavdelningen samt sköterskan för operationskursen på tandkirurgiska avdelningen, vilka befattningshavare icke behöva tandsköterskeutbildning, placeras i lönegrad A 7,

samt att för avdelningarna för odontologisk ortopedi, barntandvård, bettanalys med parodontoprotetik, allmänna mottagningsavdelningen samt avdelningen för pulpa- och rotbehandling inrättas tjänster i lönegrad A 7 såsom avdelningstandsköterskor. För dessa befattningar borde icke krävas sjuksköterskekompetens.

Tandsköterskor.

De vid tandläkarinstitutet i Stockholm anställda tandsköterskorna äro placerade i 6 lönegraden såsom extra ordinarie eller extra, varjämte tillfälligt finnes ett antal arvodesanställda tandsköterskor. De sakkunniga anföra följande.

De tandsköterskor, som kunna beräknas vara erforderliga för institutens drift, böra knytas till instituten genom en fastare anställningsform än som extra ordinarie. Det bör för övrigt betonas, att tandsköterskorna utföra ett svårt och krävande dagligt arbete i sin ställning mellan å ena sidan lärare och avdelningssköterskor och å andra sidan tandläkareleverna. Den dagliga assistansen vid arbetsstolar, i operationsrum, injektionsrum, sterilisationsrum och demonstrationssalar ställer större krav på dessa befattningshavares självständiga omdöme samt förmåga att snabbt fullgöra hjälpen åt den

ovane eleven än vad det dagliga arbetet hos en rutinerad tandläkare i allmänhet fordrar. Vid nu rådande konkurrens om kvinnlig arbetskraft torde det heller icke vara möjligt att få kompetenta befattningshavare å dessa tjänster, såvida icke anställnings- och avlöningsförhållanden regleras på ett tillfredsställande sätt. En bättre avvägning av den proportion, som bör råda för de vid tandläkarinstitutet anställda tandsköterskorna i fråga om ordinarie, extra ordinarie samt extra och arvodesanställning, måste sålunda komma till stånd. De sakkunniga anse för sin del, att omkring 50 % av tandsköterskorna böra beredas ordinarie, 30 % extra ordinarie samt 20 % extra eller arvodesanställning. De sakkunniga förorda vidare, att tandsköterskorna skola vara placerade i 6 lönegraden. Arvodesanställd sköterska bör erhålla 3 600 kronor för år.

Kontrollbiträden.

Vid det nuvarande tandläkarinstitutet äro kontrollbiträdena, som ha till uppgift att taga hand om patienterna m. m. och vilka böra vara utbildade tandsköterskor, placerade i lönegrad Eo 6.

De sakkunniga föreslå, med samma motivering som i fråga om tandskötersketjänsterna, att kontrollbiträdestjänsterna skola placeras såsom ordinarie eller extra ordinarie i lönegrad 6.

Tekniska biträden.

De vid tandläkarinstitutet anställda tekniska biträdena äro placerade i 6 lönegraden såsom extra ordinarie eller extra. De tekniska biträdena utgöras huvudsakligen av biträden med viss tandteknisk utbildning, vilka arbeta på laboratorierna och biträda särskilt vid fantomkurserna. Med hänsyn till deras utbildning samt arten och omfattningen av deras arbetsuppgifter anse de sakkunniga, att den hittillsvarande placeringen i 6 lönegraden är väl befogad, dock böra de hittillsvarande tekniska biträdena vid institutet i Stockholm och motsvarande befattningshavare vid institutet i Malmö erhålla ordinarie ställning. Övriga nyinrättade tjänster böra givas icke-ordinarie ställning.

Preparatriser och laboratoriebiträden.

Preparatriser och laboratoriebiträden äro kvalificerade biträden, som böra ha långvarig specialutbildning för utförande av preparationsarbete och kemiskt-kliniskt arbete på laboratorier. Beskaffenheten av de göromål, som åvila dem, synes enligt de sakkunniga vara sådan, att dessa biträden böra beredas anställning i lönegrad A 7.

Tandtekniker.

Sedan år 1944 finnes anställd en tandtekniker mot ett arvode av numera 7 700 kronor för år. De sakkunniga förorda i ett senare sammanhang inrättande av ytterligare befattningar såsom tandtekniker för att institutens behov av kvalificerad teknisk assistans vid den utvidgade patientbehandlingen och vid fantomkurserna skall kunna tillgodoses, samt uttala, att ifrågavarande befattningshavare icke, såsom hittills varit fallet, längre böra avlönas med enbart arvoden, om institutet i konkurrens med den fria marknaden skola kunna erhålla för arbetsuppgifterna lämpade tandtekniker. De sakkunniga föreslå, att tandtekniker vid tandläkarinstitutet skola placeras i 14 lönegraden samt att vid vartdera institutet en tandtekniker bör beredas ordinarie och övriga extra ordinarie eller extra anställning.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Vad de sakkunniga föreslagit beträffande kompetensfordringarna för sköterskepersonalen föranleder ingen erinran från min sida.

Såsom förordats bland annat av allmänna lönenämnden, torde *avdelningssköterskorna* icke för närvarande böra placeras högre än i lönegrad 8. Vad beträffar tandläkarinstitutet i Stockholm torde lärarrådet därstädes böra äga att till innehavare av avdelningsskötersketjänsterna å tandkirurgiska avdelningen och protesavdelningen utan ansökningsförfarande utnämna de nuvarande avdelningssköterskorna å nämnda avdelningar, ehuru dessa befattningshavare icke avlagt både sjuksköterske- och tandsköterskeexamen. De ha emellertid innehaft de nuvarande befattningarna under en följd av år. Tjänsten å avdelningen för karieslära vid samma institut innehaves för närvarande av en sköterska i lönegrad Eo 7. Med hänsyn till att flera avdelningssköterskor i 7 lönegraden finnas vid institutet synes tillfälle böra beredas för samtliga dessa sköterskor att anmäla sig till ifrågavarande nya tjänst i 8 lönegraden, innan densamma tillsättes. Kungl. Maj:t bör framdeles meddela erforderliga föreskrifter härom.

I likhet med lönenämnden biträder jag förslagen till löneställning för *sjuksköterskor* (avdelningssköterskor), *avdelningstandsköterskor*, *tandsköterskor* och *kontrollbiträden*, vilka alltså böra placeras, sjuksköterskorna och avdelningstandsköterskorna i 7 lönegraden samt tandsköterskorna och kontrollbiträdena i 6 lönegraden. Arvodesanställd tandsköterska bör med hänsyn till omförmälda arvodesreglering erhålla ett till 4 032 kronor förhöjt arvode. Med hänsyn till pågående utredning bör slutlig ställning för närvarande icke tagas till förslaget om lönegradsplacering av *laboratoriebiträden* (kliniska biträden), *preparatriser* och *tekniska biträden*. Erforderliga laboratoriebiträden och preparatriser torde därför böra tills vidare erhålla icke-ordinarie anställning i 7 lönegraden och tekniska biträdena i 6 lönegraden.

Vad slutligen *tandteknikerna* beträffar, har i flera yttranden framhållits, att den av de sakkunniga föreslagna placeringen i 14 lönegraden är för låg. I anslutning till tandläkarinstitutets lärarråds yttrande vill jag förorda, att en ordinarie tandteknikerbefattning vid protesavdelningen och en extra ordinarie tandteknikerbefattning vid avdelningen för parodontoprotetik placeras i 16 lönegraden. I avvaktan på närmare erfarenheter kunna de övriga tandteknikerbefattningar, som kunna vara erforderliga, placeras i 14 lönegraden enligt de sakkunnigas förslag.

Till stöd för de i *motionen II: 468* framställda yrkandena angående avdelningssköterskas vid tandläkarinstitut lönegradsplacering m. m. har anförts bland annat följande.

1944 års tandläkarutbildningssakkunniga ha i sitt betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. del III, Tandläkarinstitutens organisation m. m. framhållit, att olika kompetensfordringar böra ställas på dessa befattningshavare, och anse, att avdelningssköterska på tandkirurgisk avdelning, avdelning för karieslära samt avdelning för proteslära bör ha utbildning såsom både tandsköterska och sjuksköterska, varvid avdelningssköterska på tandkirurgisk avdelning därjämte bör ha tjänstgjort såsom operationssköterska. Med hänsyn till dessa kompetensfordringar förorda de sakkunniga, att avdelningssköterska av detta slag placeras i lönegrad

A 9. Befattningshavarna på avdelning för röntgendiagnostik och intermedicinsk avdelning böra ha tjänstgjort såsom respektive röntgen- och laboratoriesköterska och föreslås av de sakkunniga placerade i lönegrad A 7 liksom även operationssköterska å tandkirurgisk avdelning. De sakkunniga uttala vidare, att även för bl. a. avdelning för barntandvård samt allmän mottagningsavdelning fordras befattningshavare i ledande ställning med motsvarande arbetsuppgifter, som åvila avdelningssköterska å röntgenm. fl. avdelningar, men att arbetsuppgifterna icke nödvändigtvis kräva sjuksköterskekompetens. De förorda, att på bl. a. dessa avdelningar inrättas särskilda tjänster såsom avdelningssköterskor, vilka med hänsyn till det lägre kompetenskravet lämpligen böra placeras i lönegrad A 7. De sakkunniga betona, att effektiviteten i tandläkarinstitutens patientvårdande verksamhet, särskilt vid deras inordnande i folktandvården, i icke ringa grad blir beroende av avdelningssköterskornas förmåga att skapa ordning och arbetsintensitet i elevernas och tandsköterskornas dagliga verksamhet på de olika avdelningarna. — Medicinalstyrelsen yttrar med anledning av de tandläkarutbildningssakkunnigas förslag, att i den mån det verkligen är erforderligt att såsom avdelningssköterskor anställa examinerade sjuksköterskor, dessa böra givas samma löneställning som *avdelningssköterskorna vid statligt undervisningssjukhus*.

Med hänsyn till dessa avdelningssköterskors krävande tjänsteåligganden, ledning och tillsyn över avdelningens sjukvårdande verksamhet, i den mån denna innefattar omhändertagande och vård av sjukdomsfallen bland ett stort antal patienter dagligen; första hjälp åt patienter vid svimningsfall och olyckshändelser; omvårdnad av remissfall från sjukhusen; patienternas vård och anvisningar beträffande allmän sjukvård och profylax m. m., är det enligt vår mening rimligt och rättvist, att dessa befattningshavare åtminstone lägst placeras i samma lönegrad som avdelningssköterska vid statligt undervisningssjukhus. Enligt riksdagens beslut den 26 februari i år är dylik avdelningssköterska placerad i lönegrad A 8, en lönegradsplacering, som i och för sig torde vara alldeles för låg för en befattningshavare med en avdelningssköterskas utbildning, arbetsuppgifter och ansvar. Samma lönegradsplacering bör ske av operationssköterska å tandkirurgisk avdelning. De avdelningssköterskor, för vilka även fordras kompetens såsom tandsköterska, böra placeras lägst i lönegrad A 9. De befattningar på ovannämnda två avdelningar, för vilka nu föreslås lägre kompetenskrav, bestridas för närvarande av avdelningssköterskor med sjuksköterskeutbildning, och vid tillsättandet av befattningarna erfordras dylik utbildning. Med hänsyn till att de arbetsuppgifter, som åvila dessa befattningshavare, äro likartade med övriga avdelningssköterskors, torde sjuksköterskekompetens böra erfordras och befattningarna placeras lägst i lönegrad A 8. I fråga om tandläkarinstitutet i Malmö beräknas under anslagsposten för avlöningar till icke-ordinarie personal därför medel till avlöning av tre avdelningssköterskor i lönegrad Eo 8 och en sjuksköterska i lönegrad Eo 7. Då dessa befattningar böra placeras lägst i lönegrad Eo 9 respektive Eo 8, bör anslagsposten utökas med motsvarande belopp.

c) Administrativ personal m. m.

Under ifrågavarande rubrik ha de sakkunniga redovisat ej blott den administrativa personalen utan även viss annan för tandläkarinstitutens olika avdelningar gemensam personal, såsom reparatörer och hantverkare m. fl.

Departementschefen har beträffande ifrågavarande personal föreslagit i huvudsak följande, nämligen

1) en intendentsbefattning i lönegraden A 24 inrättas vid vardera institutet, i Stockholm från och med den 1 januari 1948 och i Malmö från och med budgetåret 1947/48,

2) sekreterararvodet vid institutet i Stockholm höjes från 2 800 kronor till 3 600 kronor,

3) ombildning av kanslibiträdesbefattningen i lönegraden A 7 vid institutet i Stockholm till en kansliskrivartjänst i lönegraden A 11,

4) omändring av den extra ordinarie kassörstjänsten vid samma institut till ordinarie i lönegraden A 7,

5) inrättande vid samma institut av en biträdesbefattning, varå bör tillämpas den för kvinnlig biträdespersonal fastställda befordringsgången,

6) inrättande vid institutet i Malmö av enahanda befattningar som under 3)—5) ovan, dock att kansliskrivartjänsten och kassörstjänsten tills vidare böra vara extra ordinarie,

7) anställande vid vardera institutet av en deltidstjänstgörande bibliotekarie med ett arvode av 2 400 kronor och ett kanslibitråde i lönegraden Eo 7,

8) inrättande vid vardera institutet av tre kanslibiträdesbefattningar i lönegraden Eo 7 och två biträdesbefattningar enligt fastställd befordringsgång,

9) inrättande vid vardera institutet av en verkmästar- och en instrumentmakarbefattning i lönegraden A 10 (verkmästarbefattningen i Stockholm är avsedd att ersätta den nuvarande reparatörstjänsten i lönegraden A 7),

10) vid instituten erforderliga hantverkarbefattningar placeras i 6 lönegraden,

11) inrättande vid vardera institutet av en vaktmästartjänst i lönegraden A 6 (i Stockholm bör dock tills vidare med inrättandet av ifrågavarande tjänst anstå och den nuvarande arvodesbefattningen bibehållas),

12) värmeledningsskötaren i Malmö placeras i lönegraden Eo 7,

13) vid vardera institutet bör finnas en telefonisttjänst, varjämte medel böra beräknas till arvode åt ytterligare en telefonist för omkring 4 timmars daglig tjänstgöring, samt

14) tamburvakterna och dagstäderskorna placeras såsom ekonomibiträden i lönegraden Ce 2 enligt det nya avlöningsreglementet.

2. Antal befattningshavare m. m.

De sakkunniga ha på sätt närmare framgår av s. 62—73 i statsrådsprotokollet framlagt förslag beträffande det antal befattningshavare av olika slag, som beräknas bli erforderligt vid full utbyggnad av instituten.

Departementschefen har — under framhållande av att utbyggnaden av personalorganisationen vid tandläkarinstitutet behövde ske först i den mån den nya studieplanen genomfördes och, vad beträffade det nya institutet i Malmö, elevantalet ökade — icke ansett erforderligt att nu taga slutlig ställning till förslagen annat än i vad de avsåge personalbehovet för budgetåret 1947/48. Departementschefens ställningstagande i sistnämnda hänseende framgår av det följande.

Studiekostnaderna för eleverna vid tandläkarinstitutet.

Enligt gällande bestämmelser erlægga de studerande till tandläkarkandidat- och tandläkarexamina i terminsavgifter till karolinska institutet för de prekliniska terminerna 150 kronor för termin och till tandläkarinstitutet för de propedeutiska och kliniska terminerna 200 kronor för termin. Härtill komma examensavgifter för tandläkarkandidatexamen med 45 kronor och för tandläkarexamen med 100 kronor.

Därjämte ha de studerande vid tandläkarinstitutet att på egen bekostnad hålla sig med sådant instrumentel, som icke är att betrakta såsom fast utrustning, ävensom att själva anskaffa erforderliga förbrukningsinstrument (såsom borr, spetsar, trissor m. m.) samt förbrukningsmaterial (såsom kofferdam, amalgam, silikat m. m.).

De sakkunniga ha föreslagit,

att från och med höstterminen 1947 eleverna vid tandläkarinstitutet icke skola erlægga några terminsavgifter,

att från och med höstterminen 1947 examensavgifterna vid tandläkarinstitutet skola fastställas till samma belopp, som utgå vid de medicinska undervisningsanstalterna,

att kostnaderna för visst angivet instrumentel skola bestridas av statsmedel,

att kostnaderna för förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial skola bestridas av staten och i första hand utgå av inflytande patientavgifter vid institutet, samt

att medel ställas till förfogande för vissa stipendier.

Förslagen angående instrumentel och förbrukningsartiklar ha de sakkunniga avsett skola tillämpas först successivt i den mån den nya studieplanen genomföres.

De sakkunniga ha ingående diskuterat fem olika alternativ för det praktiska genomförandet av sitt förslag i vad avser förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial och därvid stannat för att förorda, att förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial av staten ställas till elevernas förfogande på så sätt, att eleverna inköpa dessa och vid slutet av varje ter-

min till vederbörande ekonominämnd enligt fastställda formulär insända av vederbörande lärare bestyrkt ansökan om utbetalning av högst det för ifrågasvarande termin av ekonominämnden i viss särskild ordning bestämda beloppet, vilket efter erforderlig granskning utbetalas av ekonominämnden. De sakkunniga förutsätta därvid, att samtliga arbeten i ädla metaller under fantomkurserna skola inlämnas till instituten och vara statens egendom. Därjämte bör allt avfall från arbeten under fantomkurser och vid patientarbeten, vilket tidigare ansetts såsom elevernas egendom, tillvaratagas och försäljas för institutens räkning samt influtna medel förvaltas av ekonominämnderna.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

De odontologiska studierna äro för närvarande förenade med vissa icke oväsentliga kostnader för de studerande av den art, att de delvis icke alls och i övrigt endast undantagsvis ha sin motsvarighet vid andra statliga akademiska undervisningsanstalter. Detta bidrager i sin mån till att totalkostnaderna för ifrågasvarande studier bli relativt höga. Jag ansluter mig därför principiellt till den i olika sammanhang framförda uppfattningen, att åtgärder böra vidtagas för nedbringande av dessa studiekostnader. Icke minst ur folktandvårdens synpunkt är det ett intresse, att de blivande tandläkarna icke tyngas av dryga studieskulder.

De sakkunniga ha framlagt långt gående förslag i ämnet, innebärande bland annat, att de studerande skulle befrias från sina nuvarande kostnader för anskaffande av visst instrumentel samt för de förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial, som i första hand komma till användning vid deras arbeten å patient. Vad först *instrumentelet* beträffar, innebär de sakkunnigas förslag att det skulle anskaffas och underhållas av staten. Studenternas utnyttjande av detta instrumentel skulle enligt förslaget vara förenat med en tyngande och personalkrävande kontroll- och underhållsapparat. De med ett dylikt system förbundna konsekvenserna i olika avseenden synas mig emellertid allt för litet klarlagda för att jag nu skall kunna biträda de sakkunnigas förslag. Jag anser därför, att i stället försöksvis det bidragssystem bör prövas, som förordats av tandläkarinstitutets i Stockholm lärarråd. Systemet innebär, att de studerande skola av staten under sin studietid erhålla ett belopp, ungefärligen motsvarande inköpskostnaden för instrumentelet, med skyldighet för studenterna att själva ombesörja och bekosta underhåll och komplettering. Bidraget torde lämpligen i enlighet med lärarrådets förslag kunna bestämmas till 1 200 kronor för varje elevs studietid och bör utbetalas i den mån eleven — vilket som regel torde komma att ske under det första studieåret för tandläkarexamen — styrker, att han nyinköpt det instrumentel, som av vederbörande lärarkollegium anses erforderligt för hans utbildning vid institutet. Jag förutsätter därvid, att genom tandläkarinstitutets försorg tillses, att eleverna så vitt möjligt erhålla samma inköpsvillkor som instituten själva och att åtgärder vidtagas för att kostnaderna för underhållet hållas så låga som möjligt. Även om vid genomförandet av mitt förslag alltfört den icke så ringa kostnaden för instrumentelet underhåll och komplettering skulle komma att åvila studenterna, skulle dessa dock härmed erhålla en icke oväsentlig lättnad i sina utgifter i förevarande avseende. Av olika skäl synes detta bidragssystem böra genomföras successivt från och

med höstterminen 1947 på så sätt, att under budgetåret 1947/48 de studenter, som efter avlagd tandläkarkandidatexamen fullgöra första årets studier för tandläkarexamen bli bidragsberättigade. Detta innebär, att dylikt bidrag skulle kunna utgå till dels de 40 studerande, som påbörjade sina prekliniska studier vårterminen 1946, och dels de 220 studenter, som begynte dylika studier höstterminen 1946 och vårterminen 1947. I fortsättningen torde antalet bidragsberättigade per år bli något lägre eller omkring 200, motsvarande den sammanlagda årliga intagningen vid de två instituten. De sakkunniga torde böra skyndsamt utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till bestämmelser för dessa bidrag, så att det blir möjligt att, sedan den kamerala organisationen vid instituten utbyggt, utbetala bidragen helst under budgetåret 1947/48. För ändamålet torde i riksstaten böra uppföras ett särskilt anslag, benämnt Tandläkarinstitutet: Bidrag till elever för anskaffande av instrument. Anslaget torde för budgetåret 1947/48 böra uppföras med 312 000 kronor och betecknas såsom förslagsanslag.

I vad avser *förbrukningsinstrument och förbrukningsmaterial* ha de sakkunniga anfört, att bruttokostnaderna härför beräknats uppgå till omkring 3 000 kronor för elev, men att det i princip avsetts att denna kostnad skulle helt täckas av den del av patientavgiften, som efter det behandlingen utförts och godkänts tillfaller eleven såsom gottgörelse för hans kostnader i samband med behandlingen. De sakkunniga framhålla emellertid, att materialkostnaderna under senare år starkt stegrats och att patienterna stundom underlåta att fullgöra sin avgiftsskyldighet, varför vissa kostnader för ifrågakvarande instrument och material i realiteten stanna på eleverna. De sakkunniga ha förordat, att eleverna, mot avstående av sin andel i patientavgifterna, skola intill vissa, i närmare angiven ordning bestämda belopp få kostnaderna för förbrukningsinstrumenten och förbrukningsmaterielen täckta av statsmedel. Även detta bidragssystem synes emellertid vara förenat med en administrativ apparat, som gör att jag åtminstone för närvarande, innan tandläkarinstitutet blivit färdigorganiserade, icke kan biträda de sakkunnigas förslag. Det är här icke fråga om någon mera betydande kostnad för eleverna med hänsyn till att den övervägande delen av densamma täckes av inflytande patientavgifter. Jag anser, att en åtminstone tills vidare godtagbar lösning av detta problem kan ernås, om elevernas andel i patientavgifterna ökas därhän, att den beräknas helt täcka deras nu ifrågakvarande kostnader i samband med behandlingen och jämväl kostnaderna för behandling av sådan patient, som undandrager sig sin betalningsskyldighet eller av annat skäl i vederbörlig ordning erhåller behandling avgiftsfritt eller mot nedsatt taxa. Det torde böra ankomma på vederbörande lärarkollegium att vidtaga de höjningar av elevernas andelar i patientavgifterna, som föranledas av ett bifall till vad jag nu förordat.

Till frågan om borttagande av *terminsavgifterna* vill jag med hänsyn till att den studentsociala utredningen torde komma att i sinom tid behandla detta spörsmål icke nu taga någon principiell och slutlig ställning. Vad jag i det föregående förordat innebär emellertid, att kostnaderna för underhåll och komplettering av omförmälda för utbildningen nödvändiga instrumenter tills vidare alltjämt skola åvila studenterna. Med hänsyn härtill anser jag det påkallat att söka även på annat sätt än som i det föregående föreslagits nedbringa studiekostnaderna för odontologerna. Utan att taga ståndpunkt i princip vill jag därför såsom en provisorisk åtgärd förorda, att från och med höstterminen 1947 terminsavgifter icke skola utgå för studier vid tandläkarinstitutet. Härmed vinnes att jämväl de äldre studerande, som icke

komma i åtnjutande av bidrag till anskaffande av instrumentel, få minskning av sina studiekostnader. Till mitt ståndpunktstagande har också bidragit, att det icke vore rationellt, om staten, samtidigt som den uppbygger terminsavgifter, till samma studerande av statsmedel skulle utge bidrag till studiekostnadernas förbilligande.

Vad de sakkunniga förordat i fråga om nedsättning av *examensavgifterna* biträder jag. Såsom sker annorstädes torde de nedsatta avgifterna i sin helhet böra ingå till vederbörande lärarkollegiums kassa.

Frågan om ökade möjligheter till *stipendier* för de odontologie studerande anser jag böra upptagas till prövning i ett annat sammanhang.

Utskottet.

Beträffande tandläkarinstitutens yttre organisation biträder utskottet departementschefens förslag att instituten organiseras såsom självständiga högskolor under ledning av rektor och lärarkollegium samt under överinseende av kanslern för rikets universitet.

Departementschefens förslag rörande den ekonomiska förvaltningen vid instituten samt vissa provisoriska anordningar vid det blivande tandläkarinstitutet i Malmö har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet har icke heller funnit något att invända mot vad departementschefen anfört och föreslagit med avseende å personalorganisationen. Det i motionen II: 468 framställda yrkandet finner utskottet sig därför icke berett att tillstyrka.

Vad angår studiekostnaderna för eleverna vid tandläkarinstitutet ansluter utskottet sig till det förslag, som departementschefen härom framlagt.

II. Anslagsberäkningar för budgetåret 1947/48 m. m.

1:o) **Tandläkarinstitutet i Stockholm: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (avdelning II, s. 26, och avdelning V, s. 84—90) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen förordat fastställa personalförteckning för tandläkarinstitutet i Stockholm, dels besluta, att vid tandläkarinstitutet i Stockholm skall från och med den 1 juli 1948 inrättas en professur i odontologisk ortopedi och en professur i dental röntgendiagnostik samt att den nuvarande professuren i proteslära och tandreglering från och med nämnda dag skall omfatta endast proteslära, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för tandläkarinstitutet i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48, dels ock till Tandläkarinstitutet i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 950 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning med 326 000 kronor, betingad av — förutom ändringar i personalorganisationen — den allmänna löneregleringen. Beträffande detaljerna i anslagsberäkningarna torde få

hänvisas till statsrådsprotokollet. Här må endast erinras, att medel beräknats till 3 befattningar såsom avdelningssköterska i lönegraden A 8 och 2 dylika tjänster i lönegraden A 7, motsvarande nuvarande 5 avdelningsskötersketjänster i 7 lönegraden, varjämte 2 tandsköterskebefattningar föreslagits omändrade till avdelningstandsköterskebefattningar i lönegraden A 7. Av de återstående 16 tandsköterskebefattningarna föreslås 6 omändrade till ordinarie i 6 lönegraden, medan i fråga om de övriga medel beräknats till 6 extra ordinarie och 4 extra dylika befattningar.

Utskottet. Under erinran om den ståndpunkt utskottet i det föregående intagit till de i motionen II: 468 gjorda yrkandena angående lönegradsplaceringen för avdelningssköterska vid tandläkarinstitut m. m. får utskottet, som icke funnit anledning till erinran eller uttalande i anledning av departementschefens beräkningar av medelsbehovet under förevarande anslag för nästa budgetår, hemställa,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 468,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen förordat fastställa personalförteckning för tandläkarinstitutet i Stockholm;

b) besluta, att vid tandläkarinstitutet i Stockholm skall från och med den 1 juli 1948 inrättas dels en professur i odontologisk ortopedi, dels ock en professur i dental röntgendiagnostik samt att den nuvarande professuren i proteslära och tandreglering från och med nämnda dag skall omfatta endast proteslära;

c) godkänna följande avlöningsstat för tandläkarinstitutet i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48:

Avlöningsstat:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	283 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämde av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..	»	288 000
3. Arvoden och ersättningar vid extra undervisning, <i>förslagsvis</i>	»	43 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	303 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	33 000

Summa kronor 950 000;

d) till *Tandläkarinstitutet i Stockholm: Avlöningar* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 950 000 kronor.

2:o) **Tandläkarinstitutet i Stockholm: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (avdelning V, s. 90), vilket innebär en anslagsminskning med 18 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Tandläkarinstitutet i Stockholm: Omkostnader* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 280 000 kronor.

3:o) **Tandläkarinstitutet i Stockholm: Nyanskaffning och underhåll av utrustning.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (avdelning V, s. 90), vilket innebär oförändrad medelsanvisning, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Tandläkarinstitutet i Stockholm: Nyanskaffning och underhåll av utrustning* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 106 000 kronor.

4:o) **Tandläkarinstitutet i Malmö: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (avdelning V, s. 91—99) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen förordat fastställa personalförteckning för tandläkarinstitutet i Malmö, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för tandläkarinstitutet i Malmö, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48, dels ock till Tandläkarinstitutet i Malmö: Avlöningar för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 375 000 kronor.

De sakkunnigas beräkning av personalbehovet, fränsett behovet för preklinisk undervisning och för den provisoriska tandläkarutbildningen i Malmö, under budgetåret 1947/48 framgår av efterföljande sammanställning, däri jämväl tiderna för tillsättningen av tjänsterna angivits.

Antal befattningshavare	Lönegrad	Tid för tillsättning
1 prefekt	—	1/1 1948
5 professorer	A 30	„
3 klinikchefsarvoden (professorer)	—	„
2 laboratorer	A 28	„
1 klinikchefsarvode (laborator)	—	„
2 ersättning (laboratorer)	—	„
2 avdelningstandläkare	Eo 18	„
8 „	Eo 18	1/11 1947
2 assistenter	—	1/1 1948
13 „	—	1/11 1947
2 amanuenser	—	1/1 1948
21 amanuenser	—	„
3 avdelningssköterskor	A 9	„
2 sjuksköterskor	A 7	„
4 avdelningstandsköterskor	A 7	„
7 tandsköterskor	A 6	„
4 „	Eo 6	„
3 „	Ex 6	„
2 kontrollbiträden	Eo 6	„
3 tekniska biträden	Eo 6	„
1 tekniskt biträde	Ex 6	„
1 tandtekniker	Eo 14	„
1 „	Eo 14	„
1 intendent	A 26	1/7 1947
1 sekreterare	—	„
1 kansliskrivare	A 11	1/1 1948
1 kassör	A 11	„
1 kanslibitråde (kassör)	A 7	„
3 kanslibiträden (professors)	Eo 7	„
1 bibliotekarie	—	„
2 kontorsbiträden	Eo 4	„
3 skrivbiträden	Ex 2	„
1 verkmästare	A 10	1/7 1947
1 instrumentmakare	A 10	1/1 1948
2 hantverkare	Eo 6	„
2 telefonister	Ex 2	„
1 vaktmästare	A 7	„
1 värmeledningsskötare	Eo 7	„
2 tamburvakter	(U 1)	„

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Även om undervisningsverksamheten vid det nya tandläkarinstitutet är avsedd att begynna först från och med vårterminen 1948, torde redan dessförinnan vissa befattningshavare behöva anställas vid institutet bland annat för den nya utrustningens mottagande och inplacering samt vidtagande av andra förberedande åtgärder. Jag biträder därför de sakkunnigas förslag, att intendentstjänsten samt befattningarna såsom sekreterare och verkmästare vid institutet tillsättas snarast efter den 1 juli 1947. Tillräckliga skäl torde också föreligga för de sakkunnigas förslag att vissa avdelningstandläkare och assistenter, vilka tidigare ej innehaft lärarförordnanden och äro erforderliga för undervisningen från början av vårterminen 1948, skola förordnas redan från den 1 november 1947 för att vid tandläkarinstitutet i Stockholm erhålla viss fortbildning. Sådana nu ifrågavarande lärare, som börja sin tjänstgöring vid institutet först längre fram under vårterminen, böra dock erhålla sina förordnanden från och med den senare tidpunkt, som prövas lämplig. Ersättning för i samband med nämnda fortbildning erforderliga resor bör utgå enligt föreskrifter, som Kungl. Maj:t framdeles utfärdar.

En motsvarande anordning vidtogs i samband med igångsättande av den provisoriska utbildningen i Malmö. Därest särskilda åtgärder befinnas behövliga vid tandläkarinstitutet i Stockholm för anordnande av omförmälda fortbildning, torde på framställning av lärarkollegiet vid institutet Kungl. Maj:t böra äga medge, att de må belasta institutets respektive anslag.

Med hänsyn till det sålunda anförda synes det lämpligt, att beslut meddelas av Kungl. Maj:t om inrättande av det nya tandläkarinstitutet från den 1 juli 1947. Jag avser att framdeles anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t.

Vad härefter beträffar *personalbehovet* under senare hälften av budgetåret 1947/48 måste det givetvis beaktas, att tillräckliga arbetskrafter stå till disposition för att medverka vid institutets iordningställande i skilda avseenden. Även med beaktande härav finner jag emellertid de sakkunnigas förslag till personalorganisation för nämnda tid tilltaget i överkant. En överarbetning av förslaget har givit till resultat, att jag anser mig kunna underlåta att för budgetåret 1947/48 beräkna anslag vid följande av de sakkunniga föreslagna befattningar, nämligen fem assistenttjänster, fem amanuensstjänster, en sjukskötersketjänst, tre tandskötersketjänster, en tandteknikertjänst, instrumentmakartjänsten samt en hantverkartjänst. Jag förutsätter därjämte, att det tillses att ingen befattning uppehålls förrän verkligt behov av den föreligger. Å andra sidan måste jag räkna med, att på grund av opåräknade omständigheter behov under budgetåret kan uppstå av någon tjänst, för vilken medel icke beräknats, och förutsätter därför, att Kungl. Maj:t skall äga att efter vederbörlig framställning medge inrättandet av dylik tjänst av icke-ordinarie karaktär. Lika med de sakkunniga förutsätter jag vidare, att lärarpersonalen i den mån den icke under tjänstgöringstiden upptages av undervisning och därmed sammanhörande göromål skall utan särskild ersättning ägna sig åt patientvården vid institutet.

Under erinran om att utskottet i det föregående tagit ställning till de i *Utskottet*. motionen II: 468 framställda förslagen, vilka jämväl hava avseende å tandläkarinstitutet i Malmö, samt med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t under ifrågasvarande punkt föreslagit, hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen förordat fastställa personalförteckning för tandläkarinstitutet i Malmö;

b) godkänna följande avlöningsstat för tandläkarinstitutet i Malmö, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48:

Avlöningsstat:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>föreslagsvis</i>	kronor	71 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>föreslagsvis</i> ...	»	117 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>föreslagsvis</i>	»	174 000
4. Rörligt tillägg, <i>föreslagsvis</i>	»	13 000

Summa kronor 375 000;

c) till *Tandläkarinstitutet i Malmö: Avlöningar* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 375 000 kronor.

5:o) **Tandläkarinstitutet i Malmö: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (avdelning V, s. 99) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Tandläkarinstitutet i Malmö: Omkostnader* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 105 000 kronor;

6:o) **Tandläkarinstitutet i Malmö: Bokinköp och bokbindning m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (avdelning V, s. 99 och 100) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Tandläkarinstitutet i Malmö: Bokinköp och bokbindning m. m.* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 20 000 kronor.

7:o) **Tandläkarinstitutet: Bidrag till elever för anskaffande av instrument.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (avdelning IV, s. 75—83) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Tandläkarinstitutet: Bidrag till elever för anskaffande av instrument* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 312 000 kronor.

8:o) **Utrustning av ett tandläkarinstitut i Malmö.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (avdelning V, s. 100—102) — vilket innebär dels anvisande av återstoden av det ursprungligen till 3 000 000 kronor beräknade anslaget för ifrågavarande ändamål, dels ock att Kungl. Maj:t bemyndigas medge, att avtal träffas om leverans av utrustning till institutet m. m. för en kostnad, utöver hittills beräknade 3 000 000 kronor, av ytterligare 1 000 000 kronor, att likvideras före utgången av budgetåret 1948/49 — hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Utrustning av ett tandläkarinstitut i Malmö* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

9:o) **Provisoriska anordningar för tandläkarutbildning.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (avdelning VI, s. 103 och 104) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Provisoriska anordningar för tandläkarutbildning* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 64 700 kronor.

10:o) Anordnande av utbildning för tandtekniker och tandsköterskor.
Kungl. Maj:t har (avdelning VII, s. 105—129) föreslagit riksdagen att till ifrågakvarande ändamål för nästa budgetår anvisa ett förslagsanslag av 420 000 kronor.

Departementschefen har beträffande utbildningen av tandtekniker och tandsköterskor anfört bland annat följande.

Behovet av hjälpkrafter inom tandvården ökar allteftersom utbyggnaden av folktandvården fortgår. Då redan i nuvarande läge en påtaglig brist på kompetenta tandtekniker och tandsköterskor råder, synas omedelbara åtgärder behöva vidtagas för en effektivisering och utökning av de utbildningsmöjligheter, som för närvarande stå till buds.

Det aktuella utbildningsbehovet av hjälpkrafter har av de sakkunniga på längre sikt uppskattats till minst 75 tandtekniker och omkring 250 tandsköterskor om året. Av såväl de sakkunniga som i flertalet yttranden har förutsetts, att i varje fall tills vidare icke hela det föreliggande utbildningsbehovet skall tillgodoses genom det allmännas försorg. De sakkunniga ha sålunda föreslagit en utbildning av omkring 60 tandtekniker och 200 tandsköterskor om året; medicinalstyrelsen åter har ansett, att omkring 80 tandtekniker om året böra utbildas i de nu föreslagna skolorna. För egen del vill jag framhålla, att med hänsyn till många olika faktorer det för närvarande torde vara omöjligt att med någon grad av säkerhet uppskatta det föreliggande utbildningsbehovet i av det allmänna upprättade skolor. För en följd av år framåt är det i varje fall betydande. Jag anser mig därför kunna i huvudsak godtaga de sakkunnigas förslag, dock att jag i det följande avser att föreslå en tillfällig ökning av tandteknikerexaminationen till omkring 70 om året och viss ökning även av tandsköterskeutbildningen.

Av detta ställningstagande följer, att jag i likhet med de sakkunniga och myndigheterna anser, att i varje fall tills vidare utbildningen i enskilda skolor och hos privatpraktiserande tandläkare av hjälpkrafter för tandvården skall kunna fortgå. Det är emellertid angeläget med hänsyn till arten av hjälpkrafternas arbete, att denna utbildning i lämplig utsträckning ställes under det allmännas kontroll. Jag förutsätter, att medicinalstyrelsen tager de initiativ härutinnan, som må anses påkallade.

I olika sammanhang har övervägts att organisatoriskt ansluta utbildningen av ifrågakvarande hjälpkrafter till de lägre kommunala yrkesutbildningsanstalterna. I likhet med de sakkunniga och överstyrelsen för yrkesutbildning anser jag detta icke böra ske åtminstone för närvarande. Övervägande skäl tala i stället för att utbildningen principiellt anordnas och bekostas av staten.

För att genomföra den föreslagna utbildningen ha de sakkunniga förordat, att tandtekniker- och tandsköterskeskolor av staten omedelbart upprättas i Stockholm och Malmö i anslutning till tandläkarinstitutet därstädes samt i Göteborg, dit de sakkunniga förutsätta att ett tandläkarinstitut blir förlagt inom kort. Härjämte föreslås, att en tandsköterskeskola inrättas å plats i Norrland, som frandeles bestämmes, samt att statsbidrag utgår till

den redan befintliga tandsköterskeutbildningen vid Eastmaninstitutet i Stockholm.

Beträffande det under Stockholms stads myndigheter lydande Eastmaninstitutet, där enligt gällande donationsbestämmelser kurser för utbildning av tandsköterskor skola vara anordnade, finner jag lämpligt, att ståndpunkt till frågan om statsbidrag till denna utbildning tages först i samband med en blivande reglering av frågan om tandläkarinstitutets i Stockholm ställning i förhållande till den blivande folktandvården därstädes. Enligt vad jag inhämtat har detta spörsmål upptagits gemensamt av de sakkunniga och de kommunala myndigheterna. Då vidare ett utformat förslag ej föreligger angående en tandsköterskeskola i Norrland, måste ställningstagandet jämväl till detta spörsmål anstå.

Vad beträffar förslagen i övrigt råder i huvudsak enighet om, att tandtekniker- och tandsköterskeskolor nu böra anordnas i Stockholm och Malmö. Däremot ställa sig tandläkarinstitutets lärarråd och statskontoret tveksamma till förslaget i vad det särskilt avser en tandteknikerskola i Göteborg. Lärarrådet ifrågasätter, om icke utbildningsbehovet av tandtekniker intill dess ett tandläkarinstitut trätt i funktion i Göteborg i stället bör tillgodoses genom intagning av ett ökat antal elever vid tandteknikerskolorna i Stockholm och Malmö. Jag ansluter mig emellertid till vad universitetskanslern framhållit om önskvärdheten av att dessa utbildningsanstalter erhålla en sådan lokal förläggning, att de bli relativt lätt tillgängliga för eleverna, samt tillstyrker därför, att en tandteknikerskola — liksom en tandsköterskeskola — anordnas även i Göteborg.

I *motionerna I: 319* och *II: 473* har anförts i huvudsak följande.

Av tandläkarutbildningssakkunniga har det aktuella behovet av hjälpkrafter på tandvårdens område uppskattats till 75 tandtekniker och 250 tandsköterskor om året. Av dessa skulle dock endast 60 tandtekniker och 200 tandsköterskor utbildas genom det allmännas försorg; återstoden skulle få sin utbildning i enskilda skolor eller hos privatpraktiserande tandläkare. Till denna de sakkunnigas uppfattning har också Kungl. Maj:t givit sin anslutning. En tillfällig ökning av tandteknikerexaminationen till omkring 70 om året anses dock erforderlig ävensom en viss ökning av tandsköterskeutbildningen.

Frågan är emellertid huruvida en på detta sätt ordnad tandteknikerutbildning kommer att motsvara det behov av dylika hjälpkrafter, som förefinnes eller kan komma att förefinnas i framtiden. För vår del hysa vi en viss tveksamhet i det fallet. Erfarenheten från Norrland ger för övrigt besked om att tveksamheten är berättigad. På grund av svårigheten att anskaffa erforderlig tandvårdspersonal har nämligen tandvården inom denna del av landet ofta blivit ytterligt eftersatt. Under sådana förhållanden är det angeläget att rekryteringen i fortsättningen underlättas genom ökad tillgång på för uppgiften utbildad personal. Att för det närvarande bestämt avgöra storleken av denna ökning förefaller dock ganska vanskligt. Tillgängliga uppgifter om det framtida behovet av exempelvis tandtekniker förefalla nämligen alltför svävande för att möjliggöra ett definitivt ställningstagande t. ex. i fråga om det antal, som skall utbildas i fortsättningen. Frågan om tandteknikerutbildningen synes därför böra hållas öppen även i fortsättningen. Ett ytterligare skäl härför är det förhållandet, att också norrlandskommittén överväger förslag till åtgärder på detta område.

att riksdagen må till *Stipendier åt elever vid tandtekniker- och tandsköterskeskolor* för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 50 000 kronor.

Stockholm den 19 juni 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 221.
